

PETER ACKROYD

Geoffrey Chaucer'in
Canterbury
Hikâyeleri

Çeviri: BERNA SEDEN

♥ can
roman

GEOFFREY CHAUCER

CANTERBURY
HİKÂYELERİ

YENİDEN ANLATIM:
PETER ACKROYD

The Canterbury Tales, Peter Ackroyd

© 2009, Peter Ackroyd

© 2017, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Susijn Agency ve Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mayıs 2017, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Editör: Cem Tunçer

Düzeltili: Ebru Aydın, Burçak Başpınar

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/25-26

Topkapı-İstanbul

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3489-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750734892

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

GEOFFREY CHAUCER

CANTERBURY
HİKÂYESLERİ

YENİDEN ANLATIM:
PETER ACKROYD

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Berna Seden

Peter Ackroyd'un Can Yayınları'ndaki kitapları:

Bir Zamanlar Londra'da, 2016

İngiliz Hayalet, 2016

PETER ACKROYD, İngiliz biyografi yazarı, romancı, eleştirmen. 1949'da Londra'da doğan Ackroyd eğitimini Cambridge Üniversitesi'nde tamamladı. Daha sonra özel bir bursla iki yıl Yale Üniversitesi'ne gitti. Ackroyd, başta Londra olmak üzere İngiliz tarihi ve kültürü üzerine romanları ve edebiyat dışı eserleriyle tanınır. Somerset Maugham, Guardian ve Booker ödülleri gibi birçok ödül kazanan yazarın romanları arasında *The Great Fire of London* (Büyük Londra Yangını), *Oscar Wilde'in Son Vasiyeti*, *Doktor Dee'nin Evi*, edebiyat dışı kitaplarının arasında ise *Dickens, London: The Biography* (Londra: Biyografi), *Shakespeare: A Biography* (Shakespeare: Bir Biyografi) ve *Poe: Kısacık Bir Hayat* sayılabilir.

BERNA SEDEN, Dokuz Eylül Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Sonrasında gittiği Ukrayna'da Odessa I.I. Mechnikov National University'de Tarih eğitimi gördü. Çeşitli gazete ve dergilerde öyküleri, çevirileri yayımlandı. Ukrayna'da yaşama-ya devam eden Berna Seden evli ve iki çocuk annesidir.

İçindekiler

Giriş.....	11
Metin Üzerine Not.....	25
Canterbury Hikâyeleri	
Canterbury Hikâyeleri'ne Giriş.....	31
Şövalye'nin Hikâyesi	57
Değirmenci'nin Girişi ve Hikâyesi.....	111
Kâhya'nın Girişi ve Hikâyesi	133
Aşçı'nın Girişi ve Hikâyesi	145
Avukat'ın Girişi, Hikâyesi ve Sonsöz	151
Bath'lı Kadın'ın Girişi ve Hikâyesi	185
Frer'in Girişi ve Hikâyesi	217
Mübaşir'in Girişi ve Hikâyesi	231
Üniversiteli'nin Girişi ve Hikâyesi.....	249
Tüccar'ın Girişi, Hikâyesi ve Sonsöz.....	281
Silahtar'ın Girişi ve Hikâyesi.....	311
Toprak Ağası'nın Girişi ve Hikâyesi.....	329
Hekim'in Hikâyesi	353
Afnameci'nin Girişi ve Hikâyesi.....	361
Gemici'nin Hikâyesi.....	379
Başrahibe'nin Girişi ve Hikâyesi	391

Sör Topaz'ın Giriş ve Hikâyesi	399
Keşiş'in Giriş ve Hikâyesi	409
Rahibe'nin Yanındaki Papaz'ın Giriş, Hikâyesi ve Sonsöz	433
İkinci Rahibe'nin Giriş ve Hikâyesi	451
Aza Yardımcısı'nın Giriş ve Hikâyesi	465
Vekilharç'ın Giriş ve Hikâyesi	487
Vaiz'in Giriş	497
Chaucer'ın Tekzibi	501

GİRİŞ

Canterbury Hikâyeleri'ni yazan Geoffrey Chaucer, on dördüncü yüzyıl Londra'sının eksiksiz bir temsilcisiydi. Nasıl hikâyeler tek başlarına Ortaçağ toplumuna tutulan bir ayna olarak ele alınabilirse Chaucer'ın yaşamı da çağın çeşitli devingen güçlerini yansıtır. Örneğin sarayda tanıdık bir yüzdü, tam üç kral ve iki prenze kraliyet hizmetlisi olarak hizmet verdi. Londra Limanı'nda gümrük memuru olarak çalıştı ve vergi tahsilatı yaptı. Bir diplomat, kralın yapı işlerini gözetip denetleyen bir memurdu. Kısa süreliğine asker de oldu. Sulh hâkimi ve parlamento üyesi olarak atandı. Her nasılsa bütün bu görev ve işlerin arasında Ortaçağ İngiltere'sini en canlı, en başarılı şekilde ortaya koyan şiirleri yazmayı başardı.

Elbette en çok *Canterbury Hikâyeleri*'yle tanınır. Ama bu eseri yaratıcılıkla geçen ömrünün sonuna doğru yazdı. Ondan önce fabllar ve efsaneler ve rüya şiirleri yazmıştı. Bir de ilk modern İngiliz romanı olarak tanımlanmayı hak eden *Troilus ile Cressida*'yı. Onun kadar karmaşık ve çeşitlilik gösteren bir yazar yoktu. Karakterini tanımlamak eserlerini tanımlamak kadar zordur. Şiirlerinde utangaç olduğunu öne sürüyordu ama bir gümrük memuru utangaç olamazdı. Kendini kitapsever bir münzevi olarak göstermek hoşuna giderdi ancak borçlarının-

dan dolayı mahkemeye verildi ve tecavüzle suçlandı. En çok müstehcen mizahı ve ince zekâsıyla tanınır. Ama aynı zamanda derinden dindar bir dünya görüşü vardı.

Chaucer 1341 ile 1343 arasında bir tarihte doğdu, Londra'da oturan zengin bir tüccar ailesinin oğluydu. Babası John Chaucer varlıklı bir şarap tüccarıydı. Evi ve işyeri Thames Sokağı'nda nehrin kenarındaydı. Birkaç metre ötedeki Three Cranes Wharf, Gascony'den gelen şarapların boşaltıldığı yerdı. Chaucer hayatı boyunca nehri görerek ve sesini duyarak yaşamıştı. Chaucer çocukken ve gençliği boyunca hareketli, kalabalık ve gürültülü bir dünyada yaşadı, bu enerjik, canlı hava eserlerinde de bolca bulunur. Çoğu zaman ağırbaşlı ve süslü olan şiirlerinde çevresindeki Londra sokaklarının deyişlerine ("Hadisene be adam... bakalım ne varmış burada... ha ne diyorsun... ağağını denk al bakayım... Seni mankafa!") denk geliriz.

Gerçek eğitimini sokaklardan almış olsa da daha resmî bir eğitim de verildi ona. Evde yatılı bir hoca tarafından eğitilmiş ya da birkaç metre ötedeki Saint Paul's Almonry Okulu'na gitmiş olabilir. Latince, Ovidius ve Vergilius gibi yazarlar hakkında bilgili olması ancak o zamanlar "gramer" denilen temeli almasından ileri geliyor olabilir. Fransızca ve İtalyancaya da hâkimdi ama bu dilleri daha dünyevi yollardan öğrenmiş olabilir. On dört-on beş yaşlarında kraliyet sarayına gönderildi.

Babası II. Edward'ın meskeninde kâhya yardımcısı olarak atanmıştı ve elbette oğlu için beslediği hırslar ülkenin en güçlülere aracılığıyla yönlendirilebilirdi. 1357'de Chaucer, Kral Edward'ın gelini Prens Elizabeth'in içoğlanı oldu ve ölümüne kadar devam edeceği kraliyet hizmetlisi görevine başladı. Sarayda yazışma ve belagat sanatlarında eğitim aldı. Retorik eğitimi *Canterbury Hikâyeleri*'nin anlaşılmasında önemli bir anahtardır. Kraliyet hizmetlisi olarak savaşa gitti, Rheims'in hemen dışın-

da Fransız kuvvetleri tarafından yakalandı, dört ay sonra on altı pound'luk fidye karşılığında kurtarıldı. Bir daha hiç savaşa gitmedi, bu deneyimden sonra ağzının tadı kaçtığı söylenebilir. Onunkisi barış sanatıydı. Aslına bakılırsa yirmilerine geldiğinde diplomatik göreve getirildi. Ve çeşitli görevlerle Avrupa'daki prenslere gönderildi. Ancak bu diplomat bir şairdi aynı zamanda. Kendi deyişle “pek çok şehvet içerikli şiir” yazıyordu. Bir başka deyişle saray şairiydi, hanımefendileri ve beyefendileri sevgiliye sitem edilen şiirler, kısa ve nakaratlı şarkılar, baladlar naklederek eğlendiriyordu. Bu ilk dönem eserlerinin de popüler olduğunu akla getiren emareler vardır. Çağdaş John Gower, Chaucer'ın bütün ülkeyi mâniler ve şarkılarıyla doldurduğunu söyler.

Babasının ölümüyle birlikte Chaucer büyük bir mal varlığının bir kısmını miras aldı ve vakit geçirmeden kraliçenin maiyetinde görevli bir hizmetli olan Philippa de Roet'le evlendi. Bu bir anlamda saray evliliği idi ama hakkında pek az şey biliyoruz. Chaucer özel meselelerle ilgili olarak her zaman ketumdu. Ve bazen görünmez olacak kadar kendini geri planda tutardı. Karısının adından ve işinden başka bir şey bilmiyoruz. Sonraki yıllarda uzun aylar boyunca ayrı kaldılar ama bu iki tarafı da sıkıntıya sokmamış görünür.

Sarayla gitgide daha yakın ilişkiler kurdu. Kral Edward'ın oğullarından biri olan Gaunt'lu John'un maiyetine katıldı ve hizmetleri için yıllık hibe elde etti. Bu hizmetlerden biri de yeni hamisi için uygun şiirlerin yazılmasıydı. Gaunt'lu John'un karısının ölümü üzerine Chaucer, *The Book of the Duchess*'ı [Düşesin Kitabı] yazdı. Merhumenin erdemleri anısına bir rüya şiir. Sesli okunmak üzere yazılmış ve Chaucer şiiri Saint Paul Katedrali'ndeki anma töreni sırasında okumuş olabilir.

Şiirin İngilizce yazıldığını belirtmemiz gerekir. Westminster'daki kral ve maiyetinin çoğu hâlâ Fransız'dı ve

Chaucer'ın şiiri İngiliz dilinin prestijinin hızla yükseldiğinin olası en iyi göstergesidir. Chaucer İngilizcenin ilk ustasıydı ve dili, fethedilmiş bir ırkın anadili olarak kıs- men önemsiz rolünden kurtarmıştı. Chaucer yaşarken İngilizcenin öğretim dili olarak Fransızcanın yerine geç- mesi ve bir sonraki kralın hükümranlığı sırasında saray dili haline gelmesi tesadüf değildir. Chaucer'ı dönemini en iyi temsil eden ve en yetkin şairi haline getirmek için bütün şartlar uygundu. Dehanın bir tanımı da çağının ilkelerini kendi bünyesinde somutlaştırmasında yatar.

Ancak bu deha tamamen anayurdunun kökenlerine dayanarak serpilmedi. Kraliyet elçisi olarak görevleri ne- deniyle birkaç kez farklı vesilelerle İtalya'ya gitmişti. Ce- nova ve Floransa'da ticari müzakerelerde bulundu. An- cak aklında ticaretten çok daha fazlası vardı. Örneğin Flo- ransa'dayken şehrin kültürel yaşamını ilk elden gözlemle- me fırsatını bulmuştu. Kendisine edebî elyazmaları gös- terilmiş ve verilmişti. Özellikle Floransa, çağdaş İtalyan şiirinin anası ve onu besleyen kaynaktı. Burayla haşır ne- şir olmak Chaucer'ın sanatını belirgin şekilde değiştirdi. Dante'yi, Boccaccio'yu ve Petrarca'yı kendi dillerinde okudu. Elbette Dante o sırada *İlahi Komedya*'yı çoktan yazmıştı ancak ilmî bir incelemesi de vardı, *De Vulgari Eloquentia*'da [Halk Dilindeki Belagat Üzerine] anadilin erdemlerini methediyordu. İngiliz şair bu dersi çok iyi belledi.

Chaucer'ın Floransa'yı ziyaret ettiği sırada Petrarca yüz mil uzaktaki Padua'da yaşıyordu. Ama etkisi her yerde görülebilirdi; hitabet ustasıydı, azametın prensiydi. Şairin maddi ve manevi statüsünü yükseltmişti. Chaucer onun örneğinden yola çıkarak şairliğin basit bir zaman geçirme meşgalesi ya da hizmetten çok bir sanat olduğu kanısına varmış olabilir. Bu iki İtalyan yazar gibi kuvvetli örnekler olmasa, Chaucer *Canterbury Hikâyeleri* kadar büyük ve

kapsamlı bir eseri yazmaya özenmezdi muhtemelen. Boccaccio örneği de önemliydi. Farklı türlerde –aşk, mitolojik ve tarihi– ve biçemlerde yazıyordu. *Canterbury Hikâyeleri*, yine epik ölçekte bir gezgin hikâye anlatma başarısı olan *Decameron*'a çok şey borçludur.

Böylece Chaucer İngiltere'ye döndüğünde artık şair olarak ihtirasını daha yükseğe taşımış ve netleştirmişti. Neredeyse döner dönmez *The House of Fame* [Şöhret Evi] üzerinde çalışmaya başladı. Yine bir rüya şiiydi ve Petrarca'nın yüksek üslubunu taklit ediyor gibi görünüyordu. Chaucer'ın yazarlık stratejilerinden biri de istikrarsız ve ideal olmayan bir dünya tasavvurunu aktarmak için nükte ve mizah kulanmaktı. Ayın altında her şey birbirine karışmıştır. Bu nedenle yaşamaya yine de devam edilmelidir. 8 Haziran 1374'te yün ve deri işleri kontrol memurluğuna atandı. Londra Limanı'ndaki en önemli memuriyetlerden biriydi. Zor ve çetin bir işti. Malı tartıp kontrol etmekten sorumluydu. Yün çuvallarını sayıyor, tacirler arasındaki anlaşmazlıklarda arabulucuk yapıyordu. Aynı zamanda gümrük vergisini topluyordu ki Ortaçağ'da bu iş rüşvet alma ve çeşitli "ikramiyeleri" içeriyordu. Kontrol memurluğuna geldikten sonra tamamladığı *The House of Fame*'de iş hayatını şöyle anlatır:

Bütün işlerini bitirip de
Hesabın da tamamlanınca
Dinlenip kafa dağıtacağına
Evine gidersin o an
Kafan olmuş bir kazan
Oturursun başka bir kitabın başına
Kalkmazsın mal mal bakana kadar sayfaya

Bu yorucu çalışmaya daldığı "evi" tanımlayabiliriz. Şair şehrin batı kapılarından biri olan Aldgate'in yukarı-

sında yaşıyordu. Bu yüksekteki mevkiden Londralıların arabalarla vagonlarla, yük beygirleriyle ve yayan olarak gidiş gelişlerini izleyebilirdi. Aşağıdan geçerken birbirine karışan seslerini işitebilir, giysilerinin ayrıntılarını gözlemleyebilirdi. Tek başına yolculuk yapanları da görebilirdi. Aldgate'in üzerinde evde yaşadığı sırada yaşamın sonu olmayan bir yolculuk olduğu fikrini tekrar hatırlamış olabilir. Londra Limanı'ndaki işine giderken şehrin en hareketli, en gürültülü ve kalabalık sokaklarından geçmiş olmalıdır. İnsanların bu büyük toplanması *Canterbury Hikâyeleri*'nin habercisiydi.

21 Haziran 1377'de, III. Edward'ın tahtına II. Richard adıyla taç giyen on bir yaşındaki bir oğlan çocuğu geçti. Bu değişim Chaucer'ı hiç etkilemedi. Majesteleri çocuk krala destek olan saray maiyeti arasında şairin pek çok dostu ve tanıdığı vardı. Sonraki birkaç yıl boyunca çeşitli sefaret ve habercilik görevlerine gönderildi. Konumu ona başka bir açıdan daha yararlı olmuş olabilir. 1 Mayıs 1380'de Cecily Champain, Chaucer'a yönelik "*De raptu meo*" – "tecavüzüyle ilgili" suçlamayı geri çekti. Bir başka deyişle Chaucer'ı tecavüzle suçlamış ve dava açmamaya ikna edilmişti. Bu beyanın tanıklarından üçü kralın maiyetinin önemli üyelerdendi. Ve dördüncü ise Londra belediye başkanıydı. Bu belgenin varlığı Chaucer'ın uzaktan olaylara gülümseyerek bakarak eğlenen biri olmadığını göstermeye yeterli bir kanıttır. Maiyetin ve idari işlerin merkezindeydi. Tecavüze gelince, bununla ilgili bir kanıt yoktur. Ortaçağ kanunlarının karışık olduğunu, hiçbir ifadenin görünüşe bakarak doğru kabul edilemeyeceğini vurgulamak gerekir. Geriye kalan sessizliktir.

Chaucer artık hem bir şair hem de kraliyet memuru olarak ün kazanmıştı. Bir başka rüya şiiir, *Parliament of Fowls*'u [Kuşlar Meclisi] yazmıştı. Küçük ve gerçekçi ayrıntılarıyla, duygusal sembolizmle doluydu, bireysel be-

timlemelere eğiliyordu (Chaucer'ın eserlerinde kuşlar insandan ötedir) ve klasik ilimle doluydu. Ama sarayın sınırlarını aşmıştı, şiirinin çoğu yurttaşlara hitap ediyordu, özellikle de Londra'nın tüccar sınıfına. Bu varlıklı yurttaşlar yeni eğitimli bir sınıf oluşturmuştu.

Daha geniş bir kitleye seslenme arayışı içinde İngiliz şiirinin sınırlarını yeniden tanımlayacak bir esere başlamak üzereydi. *Troilus ile Cressida* bir karakter romanı ve pantomim, bir ağıt ve felsefi soruşturma, taşlamalı bir güldürü ve kaderin zalim oyunları karşısında bir ağıttır. Bütün bunlar ve çok daha fazlasıdır ve İngilizcedeki ilk modern edebiyat eseri olarak tanımlanabilir. Çok unsurlu ve katmanlıdır, her açıdan *Canterbury Hikâyeleri*'ne yakışır bir öncüdür. Kısmen Boccaccio'nun *Il Filostrato*'suna [Sevda Çeken] dayanır ve Troya Savaşı sırasında Cressida'nın Troilus'a ihanet etmesini anlatır. Ancak Chaucer romanı insan dramına, sonsuzluk arka planı önünde geçen incelikli, usta işi bir aşk ve kıskançlık hikâyesine dönüştürür. *Troilus ile Cressida* aynı zamanda “olayların” cıfcaflı yüzeyinin altını görebilen zeki ve iş bilir bir işadamının eseridir. Chaucer ikiyüzlülük ve gösterişle, sahte bilgi ve sahte duygularla alay eder ve bu uzun şiir boyunca kinaye ve belden aşağı mizah sevgisini gösterir. Âşıklar arasında katalizör görevini gören Pandarus karakteri Ortaçağ hayal gücünün en büyük yaratılarından biridir.

Chaucer *Troilus ve Cressida*'yı henüz tamamlamadan Emily'nin aşkını kazanmak için rekabet eden iki şövalye Palamon ve Arcite teması üzerinde şekillenen minyatür bir epik üzerinde çalışmaya başlamıştı. Bu *Canterbury Hikâyeleri*'nin ilk hikâyesi oldu (“Şövalye'nin Hikâyesi”). Gümrükteki işini bırakınca Aldgate'teki evinden ayrılıp Kent'e taşınmıştı. Bu idari bölgenin sulh hâkimi oldu ve bir yıl sonra bölge parlamento üyelerinden biri oldu. Bunun dışında Kent'teki iki kraliyet sarayının Eltham ve

İngiliz dilinin yazılı ilk eserlerinden Geoffrey Chaucer'ın *Canterbury Hikâyeleri*, on dördüncü yüzyıldan bu yana birçok şair ve yazarı etkiledi. Bir katedralin taş işçiliği kadar karmaşık ve ayrıntılı, aynı zamanda mizahi ve taşlayıcı bu anlatıyı bir başka yazar, Peter Ackroyd günümüz İngilizcesine taşıyor.

Canterbury'ye doğru yola çıkan bir hacı kfilesi, aralarında bir yarışma düzenler. Yolculukları boyunca her biri hikâyeye anlatacaktır. Hikâyesi en çok beğenilenin bedava bir yemek kazanacağı da ilan edilince, Bath'lı Kadın, Afnameci, Vaiz, Üniversiteli ve farklı sınıf ya da mesleklerden yolcular kıyasıya bir yarışa girer. Her bir hikâyenin anlatıcısıyla bağı ve o zamanın İngiltere'sindeki rolü de düşünüldüğünde, sadece eğlenceli değil, aynı zamanda dönemine ayna tutan bir başyapıt ortaya çıkar.

Chaucer'ın ölümsüz eseri şimdi çağdaş bir yorumla, ahengini yitirmeden düzyazıda hayat bulmuş bir biçimde okurlarla.

